

Sygn. akt II CSK 416/16

## POSTANOWIENIE

Dnia 5 kwietnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bogumiła Ustjanicz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSA Barbara Lewandowska

w sprawie z wniosku A.D.  
przy uczestnictwie [...] o stwierdzenie nabycia spadku,  
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym  
w Izbie Cywilnej w dniu 5 kwietnia 2017 r.,  
skargi kasacyjnej wnioskodawczyni  
od postanowienia Sądu Okręgowego w S.  
z dnia 7 października 2015 r., sygn. akt I Ca .../15,

**uchyla zaskarżone postanowienie, znosi postępowanie Sądu  
Okręgowego w S. w zakresie czynności podjętych po dniu 7  
października 2015 r. i przekazuje sprawę temu Sądowi do  
ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach  
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 12 maja 2015 r. Sąd Rejonowy w Z. stwierdził, że spadek po T. F. zmarłej w dniu 27 października 2014 r. nabyli na podstawie ustawy i wprost: jej mąż S. F. w 7/28 częściach oraz dzieci A. D., D. M., P.F., L. S., A. K. i B. K. po 3/28 części każde z nich.

Sąd Rejonowy ustalił, że żaden ze spadkobierców nie odrzucił spadku, nie zrzekł się dziedziczenia, jak też nie złożył oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza przed upływem sześciomiesięcznego terminu od dnia otwarcia spadku. W tej sytuacji miało miejsce dziedziczenie ustawowe, przewidziane w art. 926 § 2 k.c., a jego porządek w art. 931 § 1 k.c.

Sąd Okręgowy w S. postanowieniem z dnia 7 października 2015 r. oddalił apelację wnioskodawczyni A.D.. Nie podzielił żadnego z zarzutów apelacji, zmierzających do wykazania, iż Sąd pierwszej instancji miał obowiązek odebrać od uczestników oświadczenia w przedmiocie przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza, skoro we wniosku o stwierdzenie nabycia spadku nie zawarto żądania odebrania takiego oświadczenia, nie złożono także samego oświadczenia spadkowego we wniosku, a na rozprawie pełnomocnik wnioskodawczyni na kilkakrotne pytania Sądu dlaczego wniosek dotyczy nabycia spadku z dobrodziejstwem inwentarza nie zgłosił wniosku o odebranie takiego oświadczenia. Sąd Okręgowy wskazał, że termin określony w art. 1015 § 1 k.c. uznać należy za zachowany, jeżeli przed jego upływem spadkobierca zwróci się do Sądu o odebranie oświadczenia o przyjęciu bądź odrzuceniu spadku. W niniejszej sprawie takie żądanie nie zostało zgłoszone. Wskazał na konieczność wyraźnego rozróżnienia czynności procesowych takich, jak wniosek o stwierdzenie nabycia spadku od wniosku o odebranie oświadczenia spadkowego, w szczególności gdy stronę reprezentuje profesjonalny pełnomocnik. Zawarte we wniosku żądanie o stwierdzenie nabycia spadku po określonym spadkodawcy przez spadkobierców z mocy ustawy i z dobrodziejstwem inwentarza nie oznacza, że wnioskodawca domaga się odebrania przez sąd od niego oświadczenia spadkowego. Takie oświadczenie może być również składane w sądzie spadku w toku postępowania o stwierdzenie praw do spadku, ale uczestnik powinien złożyć wniosek o odebranie go przez sąd. Z urzędu sąd bada jedynie, czy wszyscy znani spadkobiercy składali oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku i w sytuacji gdy rozprawa

odbywa się przed upływem sześciu miesięcy od chwili otwarcia spadku, a któryś ze spadkobierców takiego oświadczenia jeszcze nie złożył, nie może stwierdzić nabycia spadku (art. 1026 k.c.). W tej sprawie sytuacja była odmienna. Wniosek wpłynął do sądu przed upływem sześciomiesięcznego terminu od otwarcia spadku, ale rozprawa odbyła się już po upływie tego terminu. Wnioskodawczyni nie zawarła we wniosku woli złożenia oświadczenia o przyjęciu spadku, a składając przed Sądem pierwszej instancji zapewnienie spadkowe podała, że żaden ze spadkobierców nie składał oświadczeń spadkowych. W tej sytuacji Sąd, stosownie do art. 1026 k.c., mógł stwierdzić nabycie spadku, przyjmując nabycie przez spadkobierców spadku na podstawie art. 1015 § 2 k.c.

W skardze kasacyjnej wnioskodawczyni podniosła zarzut naruszenia art. 1015 § 1 i 2 w związku z art. 60 k.c. przez błędne przyjęcie, że nie został dochowany termin sześciu miesięcy do złożenia oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza, żaden z uczestników nie miał zamiaru składania takiego oświadczenia, ponieważ nie wskazywało na to zawarcie we wniosku żądania o stwierdzenie nabycia spadku z dobrodziejstwem inwentarza. W istocie wola złożenia oświadczenia objęta była określeniem sposobu nabycia spadku. Naruszenie przepisów postępowania skarżąca odniosła do art. 640 § 2 k.p.c. przez nieodebranie od niej oświadczenia, co miało istotny wpływ na wynik postępowania. Domagała się uchylenia zaskarżonego postanowienia w całości i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

W skardze kasacyjnej zamieszczona została informacja, że w dniu 22 września 2015 r. zmarł uczestnik S. F. Zgodnie z treścią postanowienia Sądu Rejonowego z dnia 15 grudnia 2015 r., spadek po nim nabyli na podstawie ustawy z dobrodziejstwem inwentarza wnioskodawczyni i pozostali uczestnicy występujący w niniejszej sprawie, w częściach równych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zaistnienie w toku sprawy zdarzenia powodującego utratę przez uczestnika zdolności sądowej, do którego należy także śmierć osoby fizycznej, wywiera istotny wpływ na kontynuowanie postępowania. Jeżeli do śmierci uczestnika

dojdzie w sprawie rozpoznawanej w trybie postępowania nieprocesowego, której przedmiotem są prawa majątkowe, to postępowanie podlega zawieszeniu z urzędu, a dalsze jego prowadzenie nastąpi po zgłoszeniu się następców prawnych i podjęciu postępowania z ich udziałem.

Zgodnie z art. 174 § 1 pkt 1 i § 2 zdanie pierwsze k.p.c., sąd zawiesza z urzędu postępowanie w razie śmierci strony i zawieszenie to ma skutek od chwili zdarzenia, które je spowodowało. Jednocześnie, stosownie do art. 174 § 2 zdanie drugie k.p.c., sąd z urzędu uchyla orzeczenie wydane po nastąpieniu tego zdarzenia, chyba że nastąpiło ono po zamknięciu rozprawy. Uregulowania te, z mocy odesłania z art. 391 § 1 k.p.c., mają zastosowanie także w postępowaniu przed sądem drugiej instancji, w odniesieniu do postanowień co do istoty sprawy, które nie stały się prawomocne. Uzyskanie przez orzeczenie cechy prawomocności kończy postępowanie w sprawie. Stwierdzenie wówczas, że przesłanki objęte art. 174 § 2 pkt 1 k.p.c. istniały przed prawomocnym zakończeniem postępowania, ale nie zostały zauważone, nie upoważnia sądu do wzruszenia prawomocnego orzeczenia. Mogłoby wówczas dojść do skorzystania przez uczestników z nadzwyczajnych środków zaskarżenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2016 r., III CZ 32/16, niepubl.). Kontynuowanie postępowania pomimo utraty przez uczestnika zdolności sądowej prowadzi do nieważności postępowania, przewidzianej w art. 379 pkt 2 k.p.c.

W sprawie, której dotyczy skarga kasacyjna, śmierć jednego z uczestników postępowania nastąpiła przed zamknięciem rozprawy i wydaniem przez Sąd Okręgowy postanowienia co do istoty sprawy, kończącego postępowanie w sprawie. Oznacza to, że doszło do nieważności postępowania, niezależnie od tego, że Sąd Okręgowy nie został powiadomiony o zaistnieniu tego zdarzenia. Zgodnie z art. 393<sup>13</sup> § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy bierze pod rozwagę z urzędu nieważność postępowania w granicach zaskarżenia. Stwierdzenie nieważności postępowania stanowiło przyczynę uchylecia zaskarżonego postanowienia, zniesienia postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością, i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, stosownie do art. 398<sup>15</sup> § 1 oraz art. 386 § 2 w związku z art. 398<sup>21</sup> k.p.c.

Na tle zarzutów skargi kasacyjnej należy zauważyć, że zamieszczenie przez wnioskodawczynię we wniosku, złożonym przed upływem sześciu miesięcy od otwarcia spadku, żądania stwierdzenia nabycia spadku z dobrodziejstwem inwentarza, potraktować należało zarazem jako wniosek o odebranie od niej takiego oświadczenia (art. 640 § 2 k.p.c. i art. 1015 § 1 k.p.c.), skoro wcześniej do tego nie doszło. W takiej sytuacji nie było podstaw do wymagania od uczestnika składania odrębnego wniosku o odebranie wskazanego oświadczenia. W przeciwnym wypadku określenie sposobu nabycia spadku byłoby pozbawione sensu. Podkreślenia wymaga, że wyrażenie woli nabycia spadku w taki sposób nie wymaga wskazania ani wykazania przyczyn jej podjęcia.

Dla zachowania terminu objętego art. 1015 § 1 k.c. nie ma znaczenia rozpoznanie przez sąd wniosku o stwierdzenie nabycia spadku po jego upływie, jeżeli żądanie odebrania oświadczenia wysunięte zostało we wniosku złożonym przed upływem tego terminu (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 1991 r., III CZP 75/09, OSNC 1991, nr 5 - 6, poz. 68; postanowienie z dnia 15 października 2015 r., II CZ 71/15, niepubl.).

Z powyższych przyczyn należało orzec jak w sentencji postanowienia.

kc

aj